

## Prevenia medzigeneračného konfliktu a reflexia modlitby sv. Františka Saleského v starobe

### Prevention of Intergenerational Conflict and Reflection of the Prayer of St. Francis de Sales in old age

Albín Škoviera

#### Abstract

The author respects the fact that conflicts are part of life. But he considers conflicts that do not lead to solutions unnecessary. He perceives contemporary postmodernity as a social framework that deepens intergenerational conflicts. He acknowledges the importance of preventing unnecessary conflicts within the framework of acceptable cohabitation of the elderly and younger generation. He devours St. Francis de Sales perceives it as an incitement.

**Key words:** Conflict. Postmodern. Generation. Prayer.

Spolužitie viacerých generácií má niekoľko výrazne odlišných podôb a ich zastúpenie sa v rámci vývoja spoločnosti mení. Celkom iné zastúpenie bolo ešte nedávno v „tradičnej“ rodine ako dnes, kde je popri vysokom zastúpení nelegalizovaných partnerských vzťahov aj veľmi výrazná individualizácia rodín. Významnú úlohu tu hrá aj vyššia otvorenosť svetu, spojená nielen s oveľa vyššou mobilitou rodín, ale i nárast počtu rodín rozličných národností i kultúr. Podľa Cibulca môžu byť vzťahy medzi generáciami takéto:

- „nezmieriteľné stanovisko – je častejšie u mladších ľudí, tí, ktorí zaujímajú toto stanovisko si na vzájomný medzigeneračný styk nepotrpia, dávajú prednosť svojej vlastnej osobe pred ostatnými, sú sebeckí; môže ísť o nepriateľský postoj vytvorený na základe dlhodobých vážnych nezhôd medzi členmi rodiny;
- podriadenie sa ako stanovisko – vyskytuje sa častejšie ako stanovisko nezmieriteľné, väčšinou ide o prípady, keď rodičia ovládajú svoje deti aj v ich dospelom veku; toto stanovisko sa radí skôr k negatívnym než pozitívnym prejavom medzi generáciami, môže mať rôzne variácie – od absolútnej podriadenosti až k symbolickej („povinná“ úcta k svojim rodičom a starším ľuďom);
- vynútené stanovisko – zahŕňa tie prípady, keď okolnosti vyžadujú spolužitie viacerých generácií v jednej domácnosti, ktoré je však nedobrovoľné, pričom generácie voči sebe nezaujímajú negatívne postoje;
- špekulatívne stanovisko – v tomto prípade býva mladšími členmi rodiny vytváraná ilúzia ich záujmu o starších členov rodiny, ktoré následne využívajú v prospech svojich záujmov a potrieb;

- submisívne stanovisko – častejšie sa prejavuje u rodičov v prípadoch, keď o ne deti nejavia väčší záujem, snažia sa „kupovať si“ ich lásku a pozornosť, tento postoj pôsobí negatívne v prípade oboch generácií;
- rovnocenné (realistické) stanovisko – toto stanovisko patrí k najžadanejším v medzigeneračných rodinných vzťahoch, vychádza z kladných životných hodnôt, realistického postoja, vytvára pohodu medzi generáciami; základom je rovnocenný vzťah medzi členmi rodiny s rovnakými právami a povinnosťami;
- liberálne (voľné) stanovisko – v medzigeneračných vzťahoch býva zastúpené zriedka, pri jednotlivých členoch rodiny sa predpokladá vysoká tolerantnosť aj obmedzenejší záujem o nich, nevmiešavajú sa navzájom do svojich súkromných záležitostí; toto stanovisko sa vyznačuje oslabenejšími citovými väzbami medzi príslušníkmi rodiny.“ (Cibulec, 1980, s. 20 - 23)

Konflikty, či už ako ústredná alebo dôležitá téma (napr. pri prácach o interpersonálnej komunikácii), ale často aj ako vedľajšia súvisiaca téma (napr. pri otázkach moci), patria v súčasnosti v odbornej spoločensko-vednej, manažérskej i ekonomickej literatúre celkom iste medzi témy najfrekvencovanejšie. Ako ukážku uvedieme iba niekoľko náhodne vybraných monografií, ktoré sú aktuálne dostupné na našom knižnom trhu a majú konflikt dokonca priamo v názve: *Konflikty a vyjednávaní; Konflikty ve firmách; Ako prekonať konflikty; Zapomenuté konflikty; Jak řešit konflikty; Konflikty mezi lidmi; Etnické konflikty; Pomoc, konflikty! Konflikty v řízení a řízení konfliktů; Ako zvládať konflikty; Umenie riešiť konflikty; Jak na partnerské konflikty.*

Moore (2014) identifikoval týchto päť, podľa nášho názoru vzájomne značne prepojených, kategórií konfliktov:

- Konflikt vzťahov. Je spojený s emocionálnym prežívaním antipatií k inému, s malou komunikačnou zručnosťou zvládania vnútorného aj interpersonálneho napätia, nedorozumením, neporozumením (nesprávnou interpretáciou) kontextu situácie.
- Konflikt informácií. Viaže sa na nedostatok informácií, protichodné informačné zdroje, rozdielne chápanie a interpretácie informácií.
- Konflikt záujmov. Je spojený s napĺňaním subjektívnych aspirácií a záujmov, ktoré sa navzájom do istej miery vylučujú. Môže ísť o konflikt vnútorný aj interpersonálny. (V právnom význame pri „konflikte záujmov“ ide naopak o „objektívny“ osobný konflikt v štátnej alebo verejnej správe, keď jednotlivец na základe svojej pracovnej pozície môže využívať a zneužívať informácie vo svoj prospech, napr. v súkromnom sektore).
- Štruktúrny konflikt. Je systémovou chybou. Ide napr. o nepochopenie či nedodržiavanie svojej roly (napr. v rodine, na pracovisku či v kolektívnom športe na ihrisku), ale môže ísť aj o rozdielne očakávania (napr. manžel a manželka v manželstve).

- Konflikt hodnôt. Ide o konflikt spôsobený zásadnou nekompatibilitou minimálne dvoch hodnotových systémov. Človek predsa celkom iste nemôže byť súčasne kresťan a moslim, materialista a idealista, ženatý a neženatý, štedrý i lakomý atď.

Existuje celý rad delení konfliktov. Niektoré zdôrazňujú skôr formálnu stránku konfliktu, iné popisujú viac obsahový rámec konfliktu. Temer pre všetky delenia môžeme prijať ako ďalší rozmer aj mieru intenzity. Poznáme konflikty vnútorné i vonkajšie, vývinové (napr. obdobie prvého vzdoru, adolescencia, ale aj obdobie menopauzy), konflikty skryté i otvorené, jednorazové i cyklické, krátkodobé i dlhodobé, individuálne, párové i medziskupinové, náboženské, etnické atď.

Možno ani nie tak pre „vedu“, ale pre jednotlivca je dôležité vedieť, že sú konflikty užitočné a konflikty neužitočné či zbytočné. Pri užitočnom konflikte je záujem obidvoch strán nájsť pre obe strany prijateľné riešenie, napr. kto sa ako v rodine bude podieľať na starostlivosti o domácnosť. Pri neužitočných konfliktoch ide o „rétorické cvičenie“, ktoré problém neposúva a neprináša teda prijateľné riešenie, naopak, konflikt ostáva ako konflikt latentný. Neužitočným konfliktom je vhodné predchádzať, resp. sa im vyhnúť. Konflikt implicitne, podľa nášho presvedčenia vždy, obsahuje istý mocenský rozmer, korektná dohoda je však podporená schopnosťou jednotlivca svoju moc nezneužívať. Korektná dohoda nepozná víťazov a obeť.

### Kontexty medzigeneračného konfliktu

Vývinová psychológia, napriek tomu, že vychádza filozoficky často z diametrálne odlišných východísk, sa v zásade zhodne na tom, ako sa mení kognícia, afektivita i sociálne správanie človeka v súvislosti s jeho vekom. Ako vhodný ilustratívny príklad nám môže poslúžiť eriksonovský psychosociálny vývinový model (napr. Hall, Lindzey, 1997)

Tab. č. 1: Psychosociálny vývinový model E. Eriksona

Približný vek	Učinná sila, cnosť	Konflikt	Významný vzťah	Existenciaálna otázka	Príklad
0-2 r.	nádej	dôvera vs. nedôvera	matka	Môžem dôverovať svetu?	kímenie, opustenie
2-4 r.	vôľa, chcenie	samostatnosť vs. hanba, neistota	rodičia	Je v poriadku, aký som?	chodenie na nočník, obliekanie
4-5 r.	cieľ, zámer	iniciatíva vs. vina	rodina	Je v poriadku to, čo robím?	tvorenie a poznávanie
5-12 r.	kompensácia	aktivita vs. pasivita	susedia, škola	Môžem byť užitočný pre svet?	škola, hobby, šport
13-19 r.	vernosť, poctivosť	sebauvedomenie vs. mátenie rolí	rovesníci, vzory	Kto som? Čím môžem byť?	sociálne vzťahy
20-39 r.	láska	intimita vs. izolácia	partneri, priatelia	Dokážem milovať?	romantické vzťahy
40-46 r.	starostlivosť	rozvoj vs. stagnácia	domov, práca	Viem sa obzrieť späť za životom?	práca, partnerstvo
65-	múdrosť	vyrovnanosť vs. zúfalstvo	ľudstvo, blízki	Bolo v poriadku aký som bol?	reflexia života

Zdroj: cs.wikipedia.org (upravené)

Mali by sme zrejme prijať ako fakt, že istá miera nezhôd je daná vývinovými zmenami vo všetkých štyroch úrovniach osobnosti človeka tak, ako o nich hovorí D. Kováč (2007) – biologickej, sociálnej, psychologickej a spirituálnej. Je celkom iste ilúziou si myslieť, že sa všetky nevesty a svokry budú milovať. Ide tu totiž nielen o vzťahový konflikt, ale i mocenský konflikt. „Bojuje“ sa o syna/ o manžela. Rovnako je jasné, že rozličné generácie budú vždy uprednostňovať istý okruh zdrojov informácií, budú zovšeobecňovať svoju životnú skúsenosť a budú mať logicky svoje hodnotové preferencie. A bolo by neprírodné, ak by záujmy seniorov a ostatných generácií boli totožné.

Jedným z kontextov medzigeneračných konfliktov môžu byť otázky socializácie a adaptácie na nové situácie. O primárnej socializácii hovoríme v predškolskom období života dieťaťa a jej garantom by mala byť rodina. O sekundárnej socializácii hovoríme v súvislosti so základným vzdelávaním a prípravou človeka na povolanie. Jej garantom by mala byť škola. Terciárna socializácia je obdobím produktívneho veku a zamestnanosti. Jej garantom by mal byť sám zrelý dospelý človek. Kvartárna socializácia je obdobím spojeným s odchodom na dôchodok. Kto je ale jej garantom?

Každý prechod z jedného obdobia socializácie do ďalšieho obdobia socializácie je vlastne novou socializáciou – resocializáciou. Je spojený s tromi dimenziami toho istého procesu: s readaptáciou, s reintegráciou a s repersonalizáciou, ktorá je vlastne rastom k „novej“ osobnostnej integrite, k identifikácii seba samého a potvrdeniu svojej identity v novej situácii. (Škoviera, 2018) V koncepte napĺňania potrieb, ako ich prezentuje Maslow (Hall, Lindzey, 1997), ide vlastne o proces sebaktualizácie. Medzigeneračný konflikt teda môže byť aj reakciou na osobné nezvládnutie readaptačných, reintegračných a repersonalizačných nárokov, či na nezvládnutú sebaaktualizáciu.

Individuálna i spoločenská skúsenosť odlišných generácií je však v súčasnosti v kontexte moderny a postmodernity až tak diametrálne rozdielna, že konflikt môže často vzniknúť na základe neschopnosti vnímať zásadnú odlišnosť minulosti a súčasnosti. Postmoderna, ktorá je viac negáciou ako pokračovaním moderny, je v tom až revolučne odlišná. Jednou z hlavných charakteristík postmodernity, ako konštatuje Lyotard (1998), je odmietanie univerzálnych veľkých príbehov, čo v konečných dôsledkoch znamená vlastne, že tu ide o vymazávanie historickej pamäti, teda istého „spoločného menovateľa“. Preto je medzigeneračný konflikt dnes oveľa väčším problémom, ako bol v minulosti.

Pre pedagogiku (a sociálnu pedagogiku osobitne) to znamená, že temer na všetkom tom, na čom vo výchove doteraz stávala, od medzigeneračnej kontinuity odovzdávania kultúry a poznania, cez modelové príklady dobra a zla, až napr. po všeobecné morálne princípy, sa jej výrazne zúžil priestor.

Nazdávame sa, že sociálny či spirituálny príklon k etablovaným cirkvám, ale i k novým náboženským hnutiam a spoločenstvám, je často práve pre generáciu moderny novým hľadaním istoty a aj jej napĺňaním potreby sociálno-psychologického ukotvenia.

Napriek značnej skepse, ktorá sa pri časti odborníkov v pomáhajúcich profesiách v súvislosti s postmodernou prejavuje, objavujú sa aj práce najmä mladšej generácie odborníkov (napr. Zimmermannová, 2012, Határ, 2013, Jedličková, 2017), ktorí sa zaoberajú možnými riešeniami v programovo cielenej medzigeneračnej spolupráci, ale aj takých odborníkov, ktorí kladú oveľa väčší dôraz na prevenciu medzigeneračných konfliktov (Kašparů, 2010). Ten osobitne zdôrazňuje zameranie seniora na prítomnosť, o budúcnosti má podľa neho senior menej hovoriť a viac sa na ňu pripraviť. Napriek tomu, že konštatuje, že „výchova seniorov je nezmysel!“, čo prijímame kriticky, jeho odporúčanie sú vlastne „formatívne“ výchovné rady pre pokojný život v starobe. Uvádžame jeho doporučenia, ktoré môžeme chápať aj ako akúsi konkretizáciu myšlienok sv. Františka Saleského:

- majte jeden domov, ktorý dôverne poznáte a ste tam spokojní,
- nešetrite, už nebude príležitosť využiť úspory, potomkovia ich rozhádzu,
- uvedomte si svoju malú dôležitosť,
- starajte sa o primerané zdravie,
- buďte samostatní bez partnera, tzn. vedieť si uvariť, opraviť, u žien zvládnuť mužské činnosti,
- majte pozitívne naladených priateľov tam, kde len nariekajú a kričia, tam nechodte,
- v spoločnosti hovorte primeranou intenzitou, veľmi hlasitá reč odpudzuje,
- majte dostatok času, – povedať „nemám čas“ znamená buď „nechce sa mi“, alebo „som neschopný“,
- nič nemusíte,
- majte svoj majetok, byt, peniaze, žite za svoje, pýtať si peniaze je ponižujúce,
- nenechajte si hovoriť do života, nech si mladí nechajú rady pre seba,
- mladým do ničoho nehovorte, poraďte, len keď sa pýtajú a odpovedajte pokiaľ možno tak, aby počuli, čo chcú počuť,
- pripustite, že sme sami v minulosti urobili veľa chýb,
- nepredstierajte chuť na sex, ak ju nemáte,
- nerobte deťom obetavé svokry a svokrov, starostlivosť o vnúčatá už nie je povinná,
- primerane sa pohybujte, bicyklisti s prilbou a kartou zdravotnej poisťovne,
- neposielajte e-maily mladým, majú odlišný vkus, vzbudzujeme súcit,
- nepredvádzajte sa, je to trápne,
- obliekajte sa primerane veku, nie veľmi mladistvo,
- neprejedajte sa, nefajčite, alkohol pite primerane,
- výchova seniorov je nezmysel,
- veľmi dôležitá je čistota, je vhodné denne sa kúpať, zápach odpudzuje,
- pravidelne využívajte internet.

Nespochybnujeme fakt, že takéto odporúčania môžu minimalizovať frekvenciu a intenzitu medzigeneračných konfliktov, ale nevnímame ich ako vyčerpávajúcu, ani ako celkom univerzálnu ponuku, ani ako v každodennom živote vždy bezo zvyšku aplikovateľné. Ak sa napr. starí rodičia podujmú na to, že sa budú starať o svoje vnúčatá, je ťažko predstaviteľné, aby si iba „na túto chvíľu“ osvojili výchovný štýl rodičov detí. Sme presvedčení o tom, že pre dieťa je dokonca dobré, ak zistí, že v rozličných prostrediach platia rozličné normy a zvyky. Je to súčasť vhodného posilňovania socializácie dieťaťa. Starý rodič by síce mal vo vzťahu k vnúčaťu prijať základné informácie rodičov dieťaťa a rešpektovať ich, ale príliš veľa podrobných pokynov stavia starého rodiča do roly temer nesvojprávneho.

Prevenia medzigeneračného konfliktu je celkom iste nielen v tom, že senior vie, čo by mal a čo nemá robiť, ale i v tom, že vo vzťahu k seniorom budú vedieť to, čo majú a čo nemajú robiť aj príslušníci nasledujúcich generácií. To zrejme bez kvalitného výchovného vedenia nie je možné. Sme presvedčení o tom, že je to priestore najmä pre sociálnu pedagogiku.

Sebereflexia a sebaregulácia seniora hrá nespochybniteľne v prevencii generáčnych konfliktov (pokiaľ je rozumovo fyzicky na svoj vek primerane zdatný) zásadnú úlohu. Jej predpokladom je otvorenosť k súčasnému svetu. Tá ale neznamena nevyhnutne bezmedznú akceptáciu ponúkaných hodnôt. V akomkoľvek medzigeneračnom konflikte je dôležité, aby obe strany nestrácali svoju identitu a osobnostnú integritu. Obe strany konfliktu by mali vedieť, čo je ešte pre nich prijateľné, čo je pre nich degradujúce.

Aj modlitba sv. Františka Saleského (21.8. 1567-28.12.1622) je vlastne akousi ponukou na takúto sebereflexiu. Skúsme sa nad ňou zamyslieť.

*Pane, Ty vieš lepšie ako ja, že deň za dňom starnem a jedného dňa budem starý.*

*Chráň ma pred domnienkou, že musím pri každej príležitosti a ku každej téme niečo povedať.*

*Zbav ma veľkej náruživosti chcieť dávať do poriadku záležitosti druhých.*

*Nauč ma, aby som bol uvážlivý a ochotný pomáhať, ale aby som pri tom nezapáral a nerozkazoval.*

*Zdá sa mi, že je škoda z prevahy múdrosti nerozdávať – ale Ty, Pane, vieš, že by som si rád udržal zopár svojich priateľov.*

*Nauč ma, aby som dokázal mlčky znášať svoje choroby a obtiaže.*

*Pribúda ich a chuť o nich hovoriť rastie z roka na rok.*

*Netrúfam si prosiť, aby si mi dal dar s radosťou počúvať druhých, keď popisujú svoje choroby, ale nauč ma ich trpezlivo znášať.*

*Tiež sa neodvažujem prosiť o lepšiu pamäť – ale len o trochu viac skromnosti a menšiu istotu, keď sa moja pamäť nezhoduje s ich pamäťou.*

*Nauč ma tej obdivuhodnej múdrosti vedieť sa mýliť.*

*Drž ma, aby som bol, pokiaľ je možné, láskavý. Starý frfloš je korunné dielo diablove.*

*Nauč ma u iných odhaľovať nečakané schopnosti a daj mi krásny dar, aby som sa tiež o nich dokázal zmeniť.*

*Mám vrásky a šedivé vlasy. Nechcem sa sťažovať, ale Tebe, Pane, to hovorím – bojím sa staroby. Je mi tak, akoby som sa musel rozlúčiť, nemôžem zastaviť čas. Pociťujem, ako deň za dňom strácam silu a prichádzam o bývalú krásu.*

*Bol som pyšný na to, že sa ešte stále môžem merať s mladými.*

*Teraz už cítim a uznávam, že toho nie som viac schopný. Bol by som smiešny, keby som sa o to pokúšal.*

*Ale Ty, Pane, hovoríš: „Kto verí vo mňa, tomu narastú krídla ako orlovi.“*

*Daj môjmu srdcu silu, aby som prijal život tak, ako ho Ty riadiš.*

*Nie mrzuto, nie ľútostivo so skleslou náladou, nie ako odchádzajúci, ale ako vďačný a pripravený ku všetkému, k čomu ma Ty ešte povoláš.*

*A k tomu mi daj všetku silu srdca.*

*Amen.*

#### Záver

Súžitie viacerých generácií môže byť ubíjajúce, vyčerpávajúce i obohacujúce. Obohacujúce však môže byť iba vtedy, ak si zachováame všetci rovnako úctu k „tej inej“ generácii, ale aj sebaúctu, ak viac načúvame ako počúvame, ak budeme väčšmi otvorení ako uzavretí, ak budeme skôr láskaví ako poučujúci, ak dokážeme ísť vpred nie proti sebe, popri sebe, ale spolu. Ak sa naše deti nebudú „musieť“ hanbiť za nás a my za naše deti.

Nech je pre nás povzbudením to, čo kdesi povedal známy český teológ Tomáš Halík: „Rada, ktorá mi pomohla: do štyridsiatky sa drž so starými, od štyridsiatky s mladými.“

#### Bibliografia

- CIBULEC, J. 1980. *Soužití tří generací*. Praha : Práce, 1980. Bez ISBN  
Erik Erikson [https://cs.wikipedia.org/wiki/Erik\\_Erikson](https://cs.wikipedia.org/wiki/Erik_Erikson) [8. 3. 2018]  
HALL, S.C., LINDZEY, G. 1997. *Psychológia osobnosti*. Bratislava: SPN, 1997. ISBN 80-08-00994-2.  
HATÁR, C. 2013. *Medzigeneračné učenie ako nástroj na zvyšovanie kvality života inštitucionalizovaných seniorov*. Medzinárodná vedecká konferencia, SOCIALIA, Ustroň.  
JEDLIČKOVÁ, P. 2017. *Medzigeneračné učenie v rodinnom prostredí ako prevencia agresívneho správania u detí*. Nitra: UKF, 2017. ISBN 978-80-558-1178-9.  
KAŠPARŮ, M. 2010. *Poučení pro seniory nad 65 let*. <http://www.orik.cz/node/1238> [10. 3. 2018] Prednáška.

KOVÁČ, D. 2007. *Psychologiu k Metanoi*. Bratislava: Veda - vydavateľstvo SAV, 2007. ISBN 978-80-224-0965-0.

LYOTARD, J. F. 1998. *Rozepře*. Praha: Filosofia, 1998. ISBN 80-7007-119-2. Modlitba ve stáří.

<https://www.google.sk/search?q=+Modlitba+sv.+Františka+Saleského> [10. 3. 2018]

MOORE, CH.W. 2014. *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*. Indianapolis: Jossey-Bass. ISBN 978-1-118-30430-3.

ŠKOVIERA, A. 2018. *Resocializační pedagogika – kontexty a trendy*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2012. V tlači.

ZIMERMANNOVÁ, M. 2012. *Kooperácia detí a seniorov v rezidenčných podmienkach*. Nitra: UKF, 2012. ISBN 978-80-558-0177-3.

**doc. PhDr. Albín Škoviera, PhD.**  
Katolícka univerzita v Ružomberku  
Hrabovská cesta 1A  
034 01 Ružomberok  
[albin.skoviera@ku.sk](mailto:albin.skoviera@ku.sk)